

НЕОМІФИ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Неоміфи, штучно створені тексти сакральної псевдоісторії етносу, є надзвичайно дієвою зброєю інформаційних війн, зокрема, поточної війни проти України. Неоміфи – «опорні точки довіри», вони дозволяють обійти критичні фільтри споживача, оскільки дотична до них інформація сприймається без критичного осмислення, і тому продукуються менеджерами інформаційного простору. Неоміфи входять до кола найвпливовіших симулякрів, через що їх вивчення, систематизація та критичний коментар належать до найважливіших завдань контрпропаганди з огляду на природу сучасного інформаційного потоку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогоднішній інформаційний простір, у відповідь на цивілізаційні виклики (технологічність, глобалізація, синергетичність), характеризується наступними рисами: високою інтенсивністю (подвоюється швидше, ніж кожні два з половиною роки); нестачею часу на його опрацювання (зниженням контролюючих функцій свідомості); залученням до процесу комунікації знаків багатьох семіотичних систем та інтертекстуальністю (колажовим характером); диктатом дискурсивних законів організації комунікативного потоку (абсолютною владою відправ-

ника повідомлення і ситуації над текстом); повсюдністю, гнучкістю (інформація рухається, як потік води чи повітря, її не можна зупинити чи ізолювати). Г. Почепцов додає до цього переліку наступні ознаки інформаційного простору, помітні під час світоглядної гібридної (нелінійної, проксі-війни, смислової, когнітивної) війни: відтворюваність, одноманітність, канонізованість [1], хаотизованість [2], емоційність [3], надлишок інформації (там само), квазідіалогічність за рахунок Інтернету і соцмереж [4], наративність – формування свого наративу як спосіб оформлення віртуального та інформаційного продукту [5], різке спрощення [6], ритуалізованість повідомлення [7], відсутність моральних та етичних обмежень [8]. З-поміж рис, справедливо названих Г. Почепцовим, звернемо увагу на три, першою з яких є хаотизованість. Хаотизація світу – провідний, на наш погляд, канал введення сугеренда в ресурсний стан готовності до сприйняття інформації під час наведення та утилізації трансю. До неї ведуть симулякри, які стирають межу між реальним і віртуальним світом, шквал негативних емоціогенів, постійні перекручення форми і смислу слів. Друга риса, незнайома попереднім інформаційним епохам у су-

Destructive strategic communications: mechanisms of their integrated assessment and neutralization

---

часних значних масштабах, – квазі-діалогічність. Носії медіаінформації, комп'ютерні ігри і навіть дитячі іграшки ведуть з людиною квазідіалог, у результаті якого сприйняття не виформовується, а інсталується, вноситься у свідомість сугеренда. І, нарешті, нарративність як спосіб викладу інформації, висвітлення інформації під своїм кутом зору, впровадження «свого» нарративу постмодерного світу, в якому людина позбавлена онтологічної ідентичності і сама перетворюється на симулякр. Медійна інформація в аспекті нарративності виглядає як боротьба нарративів. Ключову роль у впровадженні «свого нарративу» виконує неоміф.

Мета статті – викриття неоміфів у поточній інформаційній війні Росії у віртуальному просторі сучасної України.

Виклад основного матеріалу. Неоміфологія є явищем подвійної симулякризації світу: саме поняття «неоміф» є клонованим симулякром поняття «міф» та, як будь-який симулякр, за своїм змістом неоміф не має жодного стосунку до реальності (наприклад, «Сирія – сакральна земля Росії», «розп'ятий хлопчик», «безчинства укрів-карателів»).

Неоміф вирізняється здатністю до профілювання свідомості споживача інформації за рахунок жорсткого моделювання світу і високої прогностичної спроможності. У решті своїх виявів неоміф відрізняється від міфу і є типовим симулякром. Міф створений у сиву давнину колективною свідомістю народу і не має авторства, актуалізує культурний код етносу, підтримує культурну пам'ять поколінь. Міф має жорстку

центровану фреймову структуру, кожен складник котрої пов'язаний з іншими за законами партиципації (співпричетності) та бриколажу (непрямого подання інформації), логіки абстрактного (кожна форма пов'язана із багатьма смислами) та логіки конкретного (кожна абстракція означається багатьма формами), має специфічний хронотоп (внутрішній часопростір), числову систему, кольорову палітру, організацію простору і розташування в просторі та таке інше [9].

Неоміф через предикацію будь-якій складовій поточного інформаційного фрейму типових для міфу ознак (священний, святий, сакральний, центральний, уперше й назавжди, первісний, споконвічний, осереддя, пуповина, серцевинний, кровний, пекло/рай, смертний/найтяжчий та подібних) або похідних ознак (християнський, православний, духовний подвиг, духовні витоки, духовна купель, духовне підґрунтя, централізований/монолітний, єдиний, рідний, батьківський, наш та подібних), тобто через канал навішування ярликів, автоматично переводить інформацію з недостовірної в ранг сакральної, тобто такої, що не потребує перевірки, абсолютно істинної, як релігійні постулати, і виформовує шляхом профілювання свідомості альтернативний кластер культурної пам'яті сучасника, тобто стає квазіфактом, фактом-фейком ментального простору і моделює поведінку соціуму. У фрагментах текстів трьох ключових промов президента Росії, присвячених Криму (18 березня 2014 року, промови 5 листопада 2014 року під час зустрічі з молодими істориками,

Деструктивні стратегічні комунікації: механізми їх комплексної оцінки та нейтралізації

пошання Федеральному зібранню 4 грудня 2014 року) компоненти неоміфу «Крим – сакральна земля Росії» на двадцяти одному рядку згадані вісімнадцять разів («древний Херсонес, где принял крещение святой князь Владимир; духовный подвиг; обращение к православию; общая культурная, ценностная, цивилизационная основа, которая объединяет народы России, Украины и Белоруссии; именно в Крыму, в Херсонесе, крестился князь Владимир; потом крестил Русь; изначально; первичная купель; первичная купель крещения России – там; духовный исток (двiчі); историческая духовная купель; именно здесь, в Крыму, в древнем Херсонесе, принял крещение князь Владимир; затем крестил всю Русь; впервые; навсегда; для России Крым, древняя Корсунь, Херсонес, Севастополь имеют огромное цивилизационное и сакральное значение; так же, как Храмовая гора в Иерусалиме для тех, кто исповедует ислам или иудаизм»).

З-посеред неоміфів поточної інформаційної війни Кремля проти України вирізняються: **старі** – з радянських (старший брат, скріпи, українці і росіяни – один народ, Київська Русь – колиска трьох братніх народів) чи дорадянських (Україна – країна, українська держава – штучна, це помилка історії) часів і **нові** (Росія – відданий захисник пригноблених російськомовних: «русская весна», «русский мир»); **питомі**, з елементів місцевого походження (як наведені вище) і **сконструйовані**, з елементів різного часу створення, різних регіонів функціонування (українські фашисти, неонацистський

режим, нацистський путч у Києві, українські карателі, київська хунта, донецькі ополченці); орієнтовані на Росію – **внутрішнього споживання** (могутня непереможна Росія, осяйне минуле Росії; сучасна Росія – країна порядку, стабільності і справедливості), орієнтовані на світ – **зовнішнього споживання** (в Україні внутрішній конфлікт) і **орієнтовані на широкий загал** (Москва (Росія) – третій Рим, сакральна Корсунь, Москва – колиска і захисник православ'я); **розвинені, добре розбудовані** (колиска трьох братніх народів – старший брат – молодша сестра – братні народи; Четверта світова війна – Третя світова війна – ядерна загроза за умови підтримки НАТО деяких країн – скинути бомбу в Босфор – танкам візи не потрібні; в Україні начебто неонацизм – хліб не продають людям без національної символіки) і **нерозвинені** (розіп'ятий хлопчик; дівчинка Ліза з Німеччини); **ізолювані** (Росія допоможе США боротися з ІДІЛ; київська хунта) і **серійні** (Крим – сакральна земля Росії, Сирія – сакральна земля Росії; Іван Грозний / Сталін / Путін – славетні керівники Росії; російськомовні жителі («русский мир») України / країн Прибалтики / Польщі / Румунії / всього світу – пригноблені і потребують захисту). Серійні неоміфи мають неусталений суб'єкт предикації: вони демонструють прагнення сугестора – відправника повідомлення позиціонувати, випнути інформацію (частіше через предикативне чи непередикативне означення), а що саме є суб'єктом предикації, не грає визначальної ролі.

Destructive strategic communications: mechanisms of their integrated assessment and neutralization

---

Неоміф є ключовою точкою інформаційного віртуального, тобто позбавленого точок референції, нарративу [10], який активно впроваджують через локалізацію в часі, багатосуб'єктність і псевдобагатосуб'єктність озвучування і локалізацію у начебто різних точках простору. Неоміф належить світу альтернативної реальності, або віртуальної симуляції, тому, коли інформацію неоміфу спростовують, споживачі інформації сприймають це не конфліктно, не протестують проти згодом розкритого обману [11].

Неоміф як сугестивне повідомлення забезпечує блокування адресантом-сугестором його критичної оцінки з боку адресата-сугеренда. Блокування відбувається навіть за умов порушення законів текстопородження (різних тверджень в умовах тотожних структур: «Крим – сакральна земля Росії» – «Сирія – сакральна земля Росії»), законів когніції, а саме когнітивної пам'яті («українці – браття» швидко обернулися на «українців – фашистів»), когнітивної ідентичності («українці – бандерівці / бендерівці»), когнітивного очікування (неоміф про дуже сильну Росію провокує обіцянки скинути бомбу в Босфор, завоювати Україну чи Європу за кілька днів).

Неоміфи не є новою зброєю сучасних інформаційних війн, вони широко використовувалися в Радянському Союзі з метою профілювання свідомості сугерендів: міф про старшого брата, братні країни, «союз нерушимый республик свободных», скріпи, Україну як окраїну, яка потребує дотацій і таке інше. Адже СРСР була країною-текстом [12], ло-

гоцентрично орієнтованою країною [13], країною з футуристичним (у розумінні М. Гумільова) типом ставлення до світу. Проте роль сучасних неоміфів значно зросла: в інформаційному просторі сьогодення вони виступають «точками довіри», які іррадіюють, випромінюють похідну інформацію: якщо Сирія – сакральна земля Росії, то жорстокі обстріли Алеппо мають підстави захисту витоків християнства, а Росія перебирає на себе місіонерську роль захисника християнства і подібне. Неоміфи санкціонують, жорстко прогнозують, перспективно орієнтують, вмотивовують і підтримують реакцію адресанта-сугеренда на інформацію.

Таким чином, неоміф – імплантована в колективну пам'ять суспільства символічна ідея, яка визначається високим соціокультурним резонансом. З феноменологією неоміфу часто пов'язані такі явища, як мислевіруси і меми. Мислевірус – провокаційний комунікативний хід з інформаційною вкладкою, здатною до саморозвитку в сприятливих умовах, реконтекстуалізації і глибокого впливу на соціальне середовище. Мемі визначаємо як клоновані комунікативні оболонки резонансного інформаційного блока, включно з мислевірусами.

Неоміф легко продукує мислевірус, мислевірус породжує меми, внаслідок чого неоміф, мислевірус і меми часто становлять тріаду: місіонерська роль Росії в підтримці російськомовного населення – спасіння Донбасу – «русская весна»; місіонерська роль Росії в підтримці російськомовного населення – спасіння

Деструктивні стратегічні комунікації: механізми їх комплексної оцінки та нейтралізації

Криму – «русская весна»; Росія – центр православ'я – Крим – колиска «руського православия» = Крим – споконвічна земля Росії – Кримнаш; Росія – сильна імперія, володар світу – захоплення Криму – відтворення історичної справедливості – Росія піднімається з колін; в Україні до влади прийшли націоналісти (фашисти, неонацисти) – бандерівці наступають – росіян розстрілюють по прибутті на вокзалах Києва – розп'ятий хлопчик / візитка Яроша; Заходу, який загниває, протистоїть моральна і духовна Росія – відродження патріархального укладу – Гейропа, Єврогеестан. Сучасний інформаційний потік містить значну кількість подібних ланцюгів.

У ланцюгах неоміф – мислевірус – мем ключову роль відіграє теза неоміфічної генези, яка дає поштовх розгортанню мислевірусів, а мислевіруси вдягаються в оболонку мемів. Неоміф є семіотичною червоточиною в системі уявлень людини про світ. Складність в ідентифікації неоміфу полягає в тому, що ярлик умовно «сакрального» походження, який обертає інформацію на неоміф, має значну кількість ізоморфів. Міф – священна історія соціуму (М. Еліаде), і основна ідея, яку впроваджує міф через ізоморфи (однофункціональні образи), – народження і охорона життя [14]. Коли інформація подається через ізоморфи ярлика «сакральний» (місіонерська, спасіння, православ'я, колиска, центр, споконвічний, володар світу і подібні з вищенаведених ланцюгів), вона легко долає критичний поріг сприйняття, виступає семіотичною червоточиною, дозволяє внести інформацію

в свідомість як абсолютно достовірну. Мислевірус впроваджує інформацію неоміфічного походження провокаційним шляхом, він завжди емоційно навантажений (спасіння Криму, спасіння Донбасу, відтворення історичної справедливості, бандерівці наступають). Людину біля екрана утримує інформаційне втягнення, справедливо зауважував Г. Почепцов [15]. Сакральна інформація неоміфу, впроваджена емоційно навантаженим провокаційним мислевірусом, розпорошується мемами – образними, зрозумілими, сенсорно навантаженими (метафорами – «русская весна», метафорами на основі фразеологізмів – Росія піднімається з колін, встати твердою ногою біля своєї історичної духовної купелі; метоніміями – візитка Яроша, національна символіка, якій приписано роль дозвоільного документа, грою слів – Гейропа, укроп на початку функціонування цього неологізму і подібні).

Висновки. Отже, інформаційний потік сучасного постмодерного світу має специфічну природу, яка характеризується інтенсивністю, хаотичністю, квазідіалогічністю, нарративністю, дискурсивністю, повсюдною присутністю, колажевим характером та іншими визначеннями. Інформаційна мозаїка кожного дня поточної світоглядної війни містить значну кількість симулякрів, включно з неоміфами, які випромінюють мислевіруси і клоновані меми. Неоміф – імплантована в колективну пам'ять суспільства символічна ідея, яка визначається високим соціокультурним резонансом. Неоміфи – ключові точки інформаційного віртуаль-

Destructive strategic communications: mechanisms of their integrated assessment and neutralization

---

ного наративу, вони забезпечують блокування сугестором критичної оцінки інформації з боку сугеренда. Неоміфи (старі і нові, питомі і сконструйовані, внутрішнього, зовнішнього споживання і універсальні, розвинені і нерозвинені, ізольовані і серійні) жорстко моделюють світ, переводять інформацію з недостовірної в ранг сакральної через навішування ізоморфних ярликів. Неоміфи вносять у свідомість інформацію сугестивного характеру, емоційно насичені мислевіруси впроваджують і верифікують цю інформа-

цію, сенсорно навантажені меми з високою образністю клонують її.

Неоміфи, мислевіруси, меми належать до засобів наведення трансю. Сучасний споживач інформації зловмисне вводиться сугестором в доміантний ресурсний стан хаотизованого світу і піддається маніпуляції через якоріння, наведення та утилізацію трансю. Розрив інформаційного ланцюга маніпуляції на будь-якій ділянці сприяє оздоровленню інформаційного потоку і формуванню критичного сприйняття світу з боку сугеренда.

Список використаних джерел

1 Почепцов Г. Психотравмы в истории человечества / Г. Почепцов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/psikhotravmФу_v_istorii_chelovechestva/.

2 Почепцов Г. Пропанганда уверенно шагает в будущее / Г. Почепцов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/propaganda_uverenno_shagaet_v_budushee/.

3 Почепцов Г. Новые особенности современной пропангандистской войны / Г. Почепцов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/novye_osobennosti_sovremennoy_propagandistskoy_voyny/.

4 Почепцов Г. Контрпропанганда как объект / Г. Почепцов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/kontrpropaganda_kak_obekt/.

5 Почепцов Г. Новые пути развития пропанганды / Г. Почепцов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psyfactor.org/lib/propaganda56.htm>.

6 Почепцов Г. Пропангандистское воздействие: на чужие мозги и на свой мозг / Г. Почепцов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/propagandistskoe_vozdeystvie_na_chuzhie_mozgi_i_na_svoy_mozg/.

7 Почепцов Г. Как строятся иллюзии: вожди, политика и демократия / Г. Почепцов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/kak_stroyatsya_illyuzii_vozhdi_politika_i_demokratiya/.

8 Почепцов Г. Гибридно-информационная война и роль пропанганды и контрпропанганды / Г. Почепцов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/gibridnoinformatsionnaya_voyna_i_rol_propagandy_i_kontrpropagandy/.

9 Слухай Н. В. Лингвистика сферы сакрального: русская культурно-языковая традиция (введение) / Н. В. Слухай // Біблія і культура. – Чернівці : Рута, 2008. – Вип. 10. – С. 116–124; Слухай Н. В. Етноконцепти і міфологія східних слов'ян в аспекті / Н. В. Слухай. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2005. – 167 с.

Деструктивні стратегічні комунікації: механізми їх комплексної оцінки та нейтралізації

---

10 Почепцов Г. Новые пути развития пропаганды / Г. Почепцов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://psyfactor.org/lib/prpaganda56.htm>; Почепцов Г. От пропаганды 1.0. к пропаганде 2.0. / Г. Почепцов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/ot_prpagandy_10_k_prpagande_20/.

11 Врал и не краснел: в России припомнили заявления Путина трехлетней давности [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://obozrevatel.com/abroad/89327-vral-i-ne-krasnel-v-rossii-priponnili-zayavleniya-putina-trehletnej-davnosti.htm>.

12 Почепцов Г. Страна как текст, или виртуальные коммуникации в действии / Г. Почепцов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://detector.media/withoutsection/article/119779/2016-10-18-](http://detector.media/withoutsection/article/119779/2016-10-18-georgii-pocheptsov-strana-kak-tekst-ili-virtualnye-kommunikatsii-v-deistvii/)

[georgii-pocheptsov-strana-kak-tekst-ili-virtualnye-kommunikatsii-v-deistvii/](http://detector.media/withoutsection/article/119779/2016-10-18-georgii-pocheptsov-strana-kak-tekst-ili-virtualnye-kommunikatsii-v-deistvii/).

13 Гройс Б. Коммунистический постскриптум / Б. Гройс. – М., 2007.

14 Слухай Н. В. Изоморфізм світового дерева: межі явища та його міфопоетичний резонанс (на матеріалі текстів православних акафістів) / Н. В. Слухай // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2009. – Вип. 26. – Ч. 3. – С. 169–175.

15 Почепцов Г. Символическая система, стоящая за российскими пропагандистскими операциями / Г. Почепцов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://hvylya.net/analytics/society/georgiy-pocheptsov-simvolicheskaya-sistema-stoyashhaya-za-rossiyskimi-propagandistskimi-operatsiyami.html>.

Аннотація: Стаття посвящена изучению феномена неомифа в информационном пространстве современной Украины, виртуальном в результате оторванности от реального мира и наличию большого количества симулякров, центральное место среди которых занимает неомиф. В статье дано определение неомифа, осуществлена классификация неомифов, осмыслена связь неомифов, мислевирюсов и мемов. Проанализированы неомифы, функционирующие в современном виртуальном пространстве Украины.

Ключевые слова: неомиф, симулякр, виртуальная информация, мислевирюс, мем, информационная война, информационная безопасность.

Abstract: The article represents research into the neomyth phenomenon as manifested in the webspace (informational environment) of modern Ukraine. This space is virtual due to being detached from reality and incorporating into a large number of simulacra, the main of those is the neomyth. The article provides a definition of neomyths and their classification; a connection between neomyths, viral content and memes is made. Finally, an analysis of neomyths in the center of contemporary Ukraine's webspace is carried out.

Key words: neomyth, simulacra, virtual information, viral content, meme, information war, information security.